

V SPOMIN

NIKOLAJ FJODOROVIČ PREOBRAŽENSKI

22. novembra je umrl v Zadru redni profesor za ruski jezik in rusko književnost dr. N. F. Preobraženski. Njegovo ime je tesno povezano z razvojem rusistike na ljubljanski univerzi, kjer je deloval skoraj polnih 37 let (1922—1959), in z razvojem poučevanja ruskega jezika na slovenskih šolah sploh. Na obeh področjih Nikolaj Fjodorovič sicer razvoja ni niti usmerjal niti močnejše razgibaval — za to je bil preskromen in fatalistično preveč negiben, bolj gost in opazovalec dogajanja kot njegov udeleženec — vendar je v zgodovini tega razvoja s svojim pedagoškim delom in strokovnim pisanjem zapustil več kot opazno sled in zaslužil, da ga uvrstimo med pomembnejše sooblikovalce slovenske kulture.

N. F. Preobraženski se je rodil 24. marca 1893 v Nižnjem Novgorodu (danes Gorki). Po maturi leta 1911 je odšel v Moskvo in se tam vpisal na slavistični oddelek moskovske univerze. Po šestem semestru se je maja 1914 odpravil v Prago, da bi tam zbiral gradivo za svojo disertacijo. To potovanje pa je bilo zanj usodno, začela se je prva svetovna vojna in avstrijske oblasti so ga avgusta 1914 zaprle in ga decembra istega leta poslale v konfinacijo v Gradec. Nikolaj Fjodorovič je bil tako za zmeraj odtrgan od svoje domovine. Po končani vojni leta 1918 se je vpisal na graško univerzo in obiskoval slovenski seminar, kjer je poslušal tudi predavanja naših rojakov, profesorjev M. Murka in R. Nahtigala. 2. avgusta 1919 je tam tudi napravil doktorski izpit z disertacijo Kmetje in veleposestvo na Češkem v 16. stoletju. V letih 1919—1921 je nadaljeval študij v Pragi in bil asistent v seminarju za umetnostno zgodovino na Karlovi univerzi. Leta 1921 je dosegel veniam legendi na podlagi habilitacije Ruska javnost in država — zgodovina nacionalne miselnosti v 19. stoletju. Po posredovanju R. Nahtigala je Preobraženski leta 1922 prišel na novoustanovljeno ljubljansko univerzo in bil nastavljen za lektorja ruskega jezika. Pri lektorskih urah Preobraženski svojih slušateljev ni seznanjal samo z ruskim jezikom, marveč od leta 1924 pri »drugem kurzu« ob stilističnih vajah tudi s kratkim pregledom ruske književnosti od Karamzina do sodobnosti. Takšna predavateljska dejavnost je N. F. Preobraženskega, ki je bil po stroki predvsem zgodovinar (prim. objave: Krepostnoe hozjajstvo v Čehii XV—XVI vekov, Pra-

ga, 1928; Razvoj umevanja in periodizacije ruske zgodovine, LZ 1915; Dve — tri o poljskem nacionalizmu, LZ 1918, ipd.), oddaljevala od njegove prvotne usmerjenosti. Preobraženski je sicer še leta 1927 preučeval v Pragi vire za starejša obdobja češke zgodovine, vendar je politično in ekonomsko zgodovino kmalu opustil in se posvetil predvsem pedagoškemu delu in v manjši meri tudi literarnozgodovinski publicistiki. Objavljal je krajše informativne članke o ruski književnosti, predvsem sovjetski, v periodičnem tisku (A. N. Ostrovski, Lev Tolstoj, Dostojevski, Turgenjev, Leonid Andrejev, F. Sologub, Balmont, I. A. Bunin, A. Blok, Gumiljov, Ana Ahmatova, S. Jesenin, V. Majakovski, itd.). Te objave so omogočile Preobraženskemu, da je po smrti Ivana Prijatelja leta 1937 lahko prevzel kot honorarni predavatelj na literarnozgodovinskem oddelku slovenske filologije pregledi novejše ruske književnosti, ki jih je med drugo svetovno vojno razširil s predavanji o ruski književnosti 18. stoletja.

Po osvoboditvi l. 1947 je ruski jezik s književnostjo postal A ali B diplomski predmet in l. 1950 dobil seminar. N. F. Preobraženski je v tem okviru najprej kot honorarni, od leta 1949 pa kot redni univerzitetni predavatelj nadaljeval s pregledi ruske književnosti od 18. stoletja dalje (s presledkom od leta 1948 do 1949, ko se je ukvarjal samo z lektoratom za ruski jezik). Ob predavanjih iz ruske književnosti je vodil seminarske vaje, kjer je skušal seznaniti študente z nekaterimi tezami ruske formalistične šole. Predaval je tudi rusko historično slovnico in dialektologijo. Leto dni po izvolitvi za izrednega profesorja za ruski jezik in književnost (1958) je odšel na filozofsko fakulteto v Zadar. Kot upokojeni redni profesor zadrške fakultete je nekaj časa gostoval na univerzi v Frankfurtu.

Po osvoboditvi je nadaljeval s publicistično dejavnostjo. Omembe vredni so predvsem njegovi sestavki o Puškinu, ki mu je posvečal tudi pri predavanjih največ pozornosti (predvojnim člankom Puškin u Slovencev, Puškin, Slovenski Zbogar pri Puškinu in Lermontovu je pridružil še študijo Osemdesetletnica Puškinove povesti v slovenščini — Gospodična-kmetica in sestevek Puškin in W. Irving), nadalje članek

Odnos Dostojevskega do stvarnosti (JiS 1955-56) in kritiko prvega slovenskega prevoda romana *Tihi Don M. Šolohova* (SR 1951). Njegova publicistika sicer ne utira novih poti, vendar razkriva avtorjevo široko razgledanost in nenavadno bogato znanje.

Pomembno je tudi njegovo delo pri izdajanju šolskih učbenikov, od katerih je bil najbolj znan *Prvi korak* (1946).

Njegovi slušatelji smo pri Nikolaju Fjodoroviču poleg znanja, izrednega spomina in izjemne dobrodušnosti z odtienkom ironije cenili ne nazadnje tudi njegov posluš za nacionalno vprašanje, ki se je izrazil tako v predavanjih kot v njegovih objavah (prim. članek o Tarasu Ševčenku, LZ 1934). Vse to je v nas zbudilo in utrdilo globoko spoštovanje do »učenjaka z vrtnico«.

Aleksander Skaza
Filozofska fakulteta Ljubljana

MATE HRASTE

(Brusje na Hvaru 25. 1. 1898 — Zagreb 29. 11. 1970)

V Zagrebu je umrl profesor *Mate Hraste*, jezikoslovec srbokroatist, eden najvidnejših sodobnih hrvatskih filologov. Njegovo petinštiridesetletno jezikoslovno delo je tesno povezano predvsem z razvojem hrvatske dialektološke misli, s celotnim opisom in raziskavo čakavskega narečja, kjer Hraste v sodobni hrvatski dialektologiji nima predhodnikov in vzornikov.

Pokojni akademik *Mate Hraste* je diplomiral na filozofski fakulteti v Zagrebu leta 1923, doktoriral pa je z razpravo *Čakavski dijalekt ostrva Hvara na filozofski fakulteti v Beogradu* leta 1938. Bil je srednješolski profesor v Sisku, Sremski Mitrovici in Petrinji. Leta 1946 je bil izvoljen za docenta za dialektologijo in zgodovino srbohrvatskega jezika na zagrebški filozofski fakulteti in leta 1955 za rednega profesorja; od leta 1961 je bil redni član Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti.

Prva in največja znanstvena ljubezen pok. profesorja je bila in ostala čakavščina, ki ji je tako rekoč posvetil celo svoje življenje. Njegova prva intenzivna jezikovna raziskava se je nanašala na bruško čakavščino otoka Hvara, svoje zadnje znanstvene in človeške moči pa je profesor Hraste posvetil izdelavi čakavskega slovarja, ki naj bi bil krona njegovega večdesetletnega znanstvenega dela. Žal je dolga in zahrbljena bolezen bila neusmiljena. Neutrudljivemu delavcu ni bilo dano, da bi končal svoj slovar.

Iz čakavske problematike je pok. Hraste v svojih študijah in razpravah obdelal velikansko gmoto temeljnega dialektološkega gradiva: Crtice o bruškom dijalektu, Čakavski dijalekt ostrva Hvara, Čakavski dijalekt ostrva Brača, Osobine govora otoka Šolte, Čiova, Drvenika i susjedne obale, Susački govor, Sufiksi za tvorbu deminutiva i augmentativa u čakavskim govorima

srednje Dalmacije, Crtice o Marulićevoj čakavštini, Govori jugozapadne Istre, Ikavski govori jugozapadne Istre in dr. *Ukvarjal se je tudi s čakavsko onomastiko* (npr. O imenima mjesta u Dalmaciji, Onomastika i toponomastika na području hvarske općine). Proučeval je zgodovino štokavskega dijalekta (O štokavskim govorima na Hvaru i Braču, Značaj zapadnog štokavskog govora za historiju i dijalektologiju srpskohrvatskog jezika), kajkavski dialekt (Opći pogled na kajkavski dialekt, Kajkavski dijalekt, Kajkavski književni jezik) in sodobni srbohrvatski knjižni jezik, o katerem je napisal vrsto razprav in člankov. Skupaj z I. Brabcem in S. Živkovićem je napisal slovnico: *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika*, ki je doživela več izdaj in je temeljni srednješolski slovnični priručnik v SR Hrvatski. Aktivno se je udeležil Novosadskega dogovora ter je eden izmed avtorjev sedanjega Pravopisa hrvatskosrpskoga književnega jezika. Bil je urednik in sourednik revij in zborniških izdaj: *Južnoslovenski filolog*, *Jezik*, *Filologija*, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, *Građa za povijest hrvatske književnosti*, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, *Zbornik Instituta za povijest u Zadru*, *Bulletin Scientifique* in dr. Več let je bil direktor Seminarja za tuje slaviste v Zagrebu in Zadru. Pokojni profesor ni bil samo ugleden znanstvenik, temveč tudi ugleden in priljubljen pedagog na zagrebški slavistiki. Vzgojil je cele rodove hrvatskih slavistov, s svojim vedenjem in smislom za realnost in natančnost pa je pri študentih vzbujal simpatije in spoštovanje.

Čprav celotno znanstveno delo *Mateja Hrasteja* leži v mejah filologije, v najbolj čistem pomenu te besede, se pok. profesor nikoli ni upiral novejšim jezikovnim prijemom in metodam. Njegov odnos do jezika je zrastel iz spoznanja, da si hrvatska